

J E L E N K Ö R.

70. szám.

Pest szombat augustus 31dikén.

1833.

Foglalat: Magyarország (az urbéri IVik cikk. 2 §szának folytatása. Barsi és abauji újabb követek. Pesten megyei közgyűlés, vásár, és vakok intézetébeli nyilvános próbatétel. Sz. István ünnepe Aradon). Anglia (Parlamentülések aug. 13 és 14ikén. A' Courier lord Russell kineveztetését jelenti. Crawford citybeli követ. A' Times, Globe és más angol ujságok tudósítást Portugáliából jul. végéről). Németország (Frankfurtban a' német szövetségi gyűlés kebelében bizottság áll össze a' németországbeli lázadó szövetkezések kipukátolására, 's munkálatát aug. 8ikán elkezdi. Landauban csinyok, 's a' Wirth és t. ellen lefolyt pörnek nevezetesb körülményei). Oroszország (az orosz kormány hivatalos nyilatkozása Lengyelország iránt, —). Elegyhir.

MAGYARORSZÁG.

Pozsony: A' mult levelünkben közöltt 's a' jobbágy által a' földesurnak adandó 9det tárgyazó 2ik §nak még hátralevő részei mint annak következekei, ekép állapittattak-meg különösen a' kilenczedvétel módjára nézve: hol az urbarium behozatalakor a' jobbágyok a' 9czednek természetben kiadását választák, azt ezutánra is kötelesek megtartani, ha mingyárt eddig e' szokás már félbeszakadt volna is; ha pedig azóta akár-meltyik fél ellenére, a' már előbb rendezett szokásban az urbariumi szabályozás által, vagy más akármilly kényszerítő uton változás történt: szabadjában fog állani a' sértett résznek magát a' 9czed-adás v. vételre nézve urbéri pör utján a' régi szokásba visszahelyeztetni; egyébiránt mindenütt az élő szokás tartassék meg, hacsak valamely más egyezés már nem állna fen. Hol heted vagy nyolczad, melly egyszersmind a' 10det is magában foglalá, lett volna eddig szokásban, az ezentul is tartassék meg; ha pedig azon heted v. nyolczad mellett még tized is adatott, ottezek 9czedre változtassanak, valamint hol csupán 10ed adatott földesuri és nem papi jogbul, az továbbra is fen fog maradni a' 9edre szabott módon; így a' len és kenderből eddig természetben venni szokott 9czed, vagy az urasági len és kenderből egy telektől adni szokott 6 H fonal ezutánra is megállapittatik, kivevén a' tótországi alsó megyéket, hol az valamint eddig szokásban nem volt, ugy ezután sem leend, 's a' többi kisebb dézmához tartozó 's urbéri tartozások alatt levő kertek vagy földeken termett növényekből, valamint szilvából sem vétetik tized. A' telekutáni földek természetéből következtetve: nem fog kilenczed vétetni a' legelő vagy kaszáló gyanánt kiadott földektől,

ha mingyárt ezek az elkülönzés és a' jobbágyok közt kiosztatásuk után fölszántattak volna is; valamint azon szántóföldektől sem, mellyek a' már egyszer kivett 9czed után, különös szorgalommal újra bevettettek 's még az évben gyümölcsöt hoztanak. Ellenben a' telek-pótlásul kiosztottakból, ha mingyárt föl nem szántva kaszálóképen használtatnak is, a' kilenczed rendesen járni fog, nem különben azon telki földektől is, mellyek az uraság egyeztével kertekké vagy szőlökké váltak, sőt heted, nyolczad, vagy tized is, ha ez azelőtt már ugy volt szokásban, a' megyei hatóság által a' beültetett veteményfaj vagy rendes termés szerint kivetendő egyenlítő mennyiségben, mi ha mingyárt az esztendőben nem történhetnék meg, a' következőkben pótolassék ki. Ezen tartozások kivételi 's haza hordatási (az 1802: 7 t. cikkben megállapított) módja ugy változtatott meg: hogy miután egy dülőben vagy nyomásban az aratás tökéletesen bevégeztetett, 's a' helység előkelőji által a' földesurnak az iránt jelentés is tétetett, ha a' földesur ez időtül számítva 3 napalatt a' neki járó kilenczedet vagy akármí mást ki nem veszi, a' jobbágy kin hagyván a' földesurnak járandó részt, — mellyet azontul ingyen nem is köteles behordani, a' földesurnak pedig minden további nyomozás vagy követelés nélkül megkell elégedni, — a' többit mint sajátját egyenesen haza hordhatja. De ez eseten kívül a' jobbágy mindig köteles leend a' földesurnak járó kilenczedet vagy más részt a' határból ingyen, 's a' többi tartozásokon kívül, haza is szállítani.

Tek. Bars megye országgyűlési egyik követje Majthényi László ur e' tisztéről önkényleg mondván le, helyébe a' tek. megye Tarnóczy Kázmér főjegyző urat választá el; Abauj BRei pedig aug. 25iki közgyűlést

alkalmával változó egészsége miatt az országgyűlésről szinte haza kívánczozott követjük Bárczay Ferencz ur helyébe Patay Sámuel táblabíró urat választák el egyező köz akarattal. Főispán ur Ő Excja ugyan e' megyében a' füzéri járásbeli, legközelebb megürült főszolgabírói hivatalra Kelez István urat, levéltárnokságra pedig Klestinszky István urat nevezé ki a' tek. KK. és RR. kívánságához képest. Örömmel jelenthetjük végre, hogy tek. Pest vmegyének f. hón. 26ikán kezdett 's maiglan is tartó közgyűlésében országgyűlési követeinek tett tudósítási, 's azok következésiben, előterjesztett állandó küldöttségi vélemények, 's több más fontos ügyek föl vételin kívül, a' megye keblében névszerint Buda sz. kir. városában mostan tartózkodó magyar színész társaság ügye is fölterjesztetvén, e' tárgy igen nyomos javaslatok elfogadásival a' tek. RR., annak itt fentartatását addig is, míg e' dolgot egyetemi hazafiság örökítőleg alapítandja meg, f. eszt. oct. Isőjétől kezdve másfél esztendőre biztosította. Jövő levelünk kimerítőbben.

Pesten az épen mult János-fővételi vásár nagyban, főkép hazai terméinkre nézve, elég elevenséggel folyt le, kicsinyben alul a' középszerűsége. A' gyapjunak minden nemes faja, mint előre csalhatatlanul jósolhattuk, megtartá előbbi magas árát, sőt némellyike jóval feljebb is hágott. Számos idegen is látogató vásárukat, ugyan is a' megszokott szerb, török, cseh, morva 's német szomszédinkon kívül, francziák, belgák, hollandiak is jelentek meg. Gyapjut a' külföld számára vásárolták nagy részint, Anglia sőt Éjszakamerikára is. Szinte jó árok 's mellette jó keletők volt a' többi hazai termékeknek is. Marha-nemek közül a' jó ló, 's igazán kihizott göboly (v. sőre) illő áron kelt, a' sovány sertés legjobban, a' többi silány faju silányon. Vették a' kézműveket is, de jobbára hitelben; a' pénz szűke valóban szembetűnő volt; leginkább keresték a' posztót 's többi gyapju-szöveteket, mellyeket különben a' gyapju magas ára már is 8-10 pCttel felszöktetett; meglehetősen keltek a' selyem-árak is, gyapat- és vászonbeliek lassabban. Terméink árát közli Értesítőnk.

A' pesti vakok intézetének nyilvános próbatéte, minapi jelentésünk szerint csakugyan végbe ment aug. 27ikén délutáni 4 órakor a' megyeház teremében Kovács György táblabíró (néhai első alispán) urnak mint az intézet ügyvitelére fensőbb helyről kinevezett biztosság előlülőjének vezérlete, több magas uraság 's a' megyei közgyűlésre épen megjelent tek. KK. és RR. tagjai, vásári számos vendégek 's a' két anyaváros minden rendü lakosi közül igen sokak jelenléte közben. Tanulmányaik, mellyekből a' nevendékek e' próbatételt adák, kiterjeszkedik a' vallás-tudományra, magyar és német betűzésre, szótárolásra, és olvasásra kiálló nyomtatvány vagy rajzolat szerint tapintás után, magyar és német nyelvtudomány, számvető szerekkel és pusztá elméből, éptanra, Európa 's az ausztriai birodalom általános, Magyarországnak pedig külön földleírására, világ-történeteire, tapintható kóták szerinti éneklésre, lantozásra, hárfázásra, orgonálásra, hegedülésre, trombitálásra, és asztalosí, esztergályosi vagy kötésbeli kézimunkákra, mellyek közül a' földleírást és történet-tudományt csupán magyarul adák, a' többit magyarul és németül egyenlő könnyűséggel 's bámulatunkra közváarakozás feletti előmentük olly nyilvános kitüntetésével, hogy valóban jeles miveltségi fokon állana hazánk, ha minden alantabb sorsu és ép szemekkel bíró polgárja legalább ennyi ismérettel volna felruházva. Az intézetnek illy foganatos hatása, mellyet főkép a' fentisztelt biztosság munkás felügyelése 's az intézeti tanítóknak (a' vallás-tudományban Wolfram sz. rokus kápolnai 's kórházi lelki gondviselő, a' többiben pedig Hertelendy Gábor és Füredy László urak) tiszta kötelesség és magasb emberiség-érzésből táplált fogyhatlan iparjok eszközölhető, valamint az eddigi 4 év alatt lefolyt próbatételek alkalmával, ugy most is több nemes emberbarátot arra buzdított, hogy a' jelesebb szorgalmu nevendékeknek érdempénzből álló jutalmakat osztogassanak. Az elsőt mintegy 2 for. tallérnyi nagyságu 's vörös szalagbokra függő ezüst jutalompenzt (mellynek egyik lapján országunk czimere olaj- és pálmaág-füzér között e' magyar felirat olvasható „a' tanuló szorgalomért“, másikán

pedig egy munkás köpüméh e' felirattal: „Utánózd“), Lang Miklós joiszi születésű Mosony vmegyéből 's 18 eszt. ifju nyere el; a' 2ikat Turanics Antal pesti fi 15 eszt.; a' 3ikat pedig Lazyn Borbála 13 eszt. leányka dömsödi születés Pest vmegyéből. Azonban a' többi 10 nevendék sem maradt vigasztalatlannal, további serénykedési ösztönül 's eddigi iparkodásuk nyilvános elismeréseül mindnyájan szinte vörös szalagon függő kisebb nagyobb pénz-darabokat nyertek, valamint ügyességöket kitüntették. Különös magasztalást érdemelnek az előmutatott kézimunkák 's hangászatbeli ismérteik, az egész próbatétel pedig igen erősíthet mindenkinnek azon meggyőződését, hogy valóban a' vakok intézete egyike a' legjótékonyabbaknak, mellyben (mint itt) különösen az illy szerencsétlen világtalanok nem csupán testi ápolás és szellemi művelésben részesíttetnek, hanem egyszersmind alkalmasokká képeztetnek többi embertársaik általi gyamolittatásra kevésbé szorulni, szükségben pedig magoknak öntehetségök után is élelmet szerezhetnek; főkép pedig megtanulni: miképen könnyítsenek nem érdemlett sorsukon 's viselhessék azt zugolódás nélkül. Más részről egy uttal, midőn ennyire szembeötlő az illy szerencsétlenek törekvése, hogy terhünkre ne v. kevesebbé váljanak, annál világosabb kötelességünk őket illyes előmehetésben minden módon 's habár apró de közös segéd adakozásinkkal gyamolitanunk 's a' természet mostohaságától olly annyira tövisített pályájukon felebaráti karjainkat támaszul 's enyhítő ápolásul nyujtanunk, így lobbanthatunk lelki világot e' büntelenül boldogtalanok ártatlan keblébe, hogy ennek jótékony sugárzata mellett testi vakságok örök éje nappá hajnalodják, 's legalább lelki világban dicsőíthessék az örök világosság kutfejét, 's áldhassák az őket erre segítő nemeslelkű jöltevőiket. — Végtelen hála ez Intézet létesítéseért fens. Főherczeg-Nádorunknak, eddigi fentartatásaért a' felőle csüggedetlenül gondoskodó biztosságnak, 's végre mind két nemű pártfogó gyamolinnak!

Aradról: Sz. István királyunk dicső emlékezetének idei ünnepe jeles lett 's marad is Aradra nézve. Azon kívül, hogy a' nemes

megye KK. 's RRei, városi tanács, kamara-uradalmi- és királyi főtisztviselések részük-ről, magasztalt apostoli első királyunkhoz, mint boldogító álladalmunk alapítójához buzgó hódolatok 's tiszteletek ajánltatának fel a' helybeli szentegyház oltára előtt a' Mindenhatóhoz; a' lengyel formaruháju polgári rácz katonaság a' magyarral szorosabban egyesülvén, azon napi szent mise alatt tiszteledének üdvözlő lődözéseikkel először magyar parancs szózáttal igazgattatva. E' jelen tettben Leგრády Ferencz és Ilics György kapitányok fáradozásik után kimutatott hazafi ösztön valamint dicséretre érdemes, úgy egyszersmind kívánatos: hogy idegen ajkukban sajditott illy nemes érzelem mentüelőbb külső jelekben is mutatkozzék; országunk sz. Alapítójának ünnepe pedig a' hazafüsdösi eféle, úgy más, bennünket rokoniító tettekre mindig buzditásul szolgáljon. D. J.

A N G L I A.

Az alsóház aug. 13iki déli ülésében a' gyárbill további czikkelyei valának vitatás alatt. A' 8iknál, mellyszerint a' 11—13 esztendős vagy ennél is kisebb koru gyermekek ne szoríttathassanak 8 órányinál hosszabb dologra naponként, Wood ur azon mellékjavaslatot tevő, hogy a' 11 esztendősnél ifjabb gyermekek csak máfél félesztendő, a' 12 eszt. ifjabbak csak másfél esztendő, — 's a' 13 eszt.nél ifjabb gyermekek csak máfél két esztendő mulva ne szoríttathassanak a' nevezett napi munkánál többre. Ez által, úgy mond, a' billt lassanként ('s a' gyárosokra nézve gazdálkodólag) akarja keletbe hozatni. Lord Althorp hijába jegyzé meg, hogy ez a' billnek jótékony hatását a' gyermekekre nézve halasztani fogná; — a' módosítás 34 > 23 ellen elfogadtatott, 's a' ház ez úttal még ugyanazon billnek 14ik czikkelyéig haladt. A' délutáni v. esti ülésben azt ismét elővevén, a' többi (15—48) czikkelyt is csakhamar elfogadta 's a' harmadszori felolvastatásra napot tűzött. — A' felsőház aug. 14iki ülésiben legelőbb is az irlandi egyházi 's 16 más kisebb billnek királyi megerősíttetése hirdettetett ki. Erre a' neger-emancipatio-bill jöve vitatás alá 's a' ház annak 1—22 czikkelyeit csekély, nem sarkalati módosításokkal elfogadta. Így az első czikkelyhez azon mellékjavaslatot tevő

Wellington hg, hogy a' Negerek tanittatás-idejük (Lehrzeit) ne 1834 jun. 1sőjén, hanem 1835 jan. 1sőjén 's így hat hónappal később, mint a' bill ajánlá, kezdődjék. Lord Brougham ezt is ellenzette, 's utóbb csakugyan 1834nek aug. 1sője tétetett. A' 3dik cikkelyhez pedig, melly azt mondja, hogy a' Nyugotindiából Angliába jövő rabszolga itt szabad embernek tekintessék, — hg Wellington azon feltételt kíváná ragasztatni: ha t. i. a' gyarmatot urának megegyeztével hagyta el. — Lord Brougham igen nevetségesnek találá, Angliában bármi feltétel alatt is rabszolgaságot elismérni akarni, holott Ő Felsége akármely birtokban született, akár fejer akár fekete színü alattvalóját, ha neki úgy tetszik, az ország legmagasb hivatalaira is meghihatja 's ezen (a' felső)-házba is ültetheti; legalább nincs törvény, melly ezt megtiltaná. Azonban a' hg mellékjavaslata elfogadtatott. Az alsóház e' napi ülése nem érdekes; a' kormánynak hadi és más költségekre 2 millio 's egykét száz ezer font sterling szavaztatott.

A' Courier már mint bizonyost mondja, hogy a' külügyek hivatalától aug. 12 vagy 13ikán Portugáliába küldött irományok azon levelet is foglalák magokban, melly által lord Russell William dona Maria portugáli királyné Ő leghivebb Felsége udvaránál megbizott angol követté neveztetik ki. Ezen kívül, úgy mond a' Courier, azt is bizonyosnak mondhatjuk, hogy ha Lissabon ellen bármilly ellenséges lépés történnék, az angol hajókról azonnal fegyveres erő fog a' szárazra tétetni, a' britt vagyon és alattvalók védelmire. — Némelly más ujságok azonban, mellyekből jelesül a' bécsi Beobachter veszi híreit, lord Russelt csak arra mondják felhatalmazottnak, hogy a' lissaboni, mostani de facto kormánynál, úgy mint előbb tevé, folytassa hivatalát. A' Globe e' kinevezésről 's megbizó levélről még hallgat. — A' londoni city Crawford urat választá egyik követéül, annak vágytársát Kemble urat, 2,000 szótöbbséggel (6,000 közt.) elmellőzvé.

A' Timesban következő levél találkozik Lissabonból jul. 27ikéről: Itt minden csendes, 's néhány éljen-t kivéve a' régi rend mindenben helyre állott, mintha semmi zen-

dülés sem történt volna. Soknak, ki az előbbi kormány alatt a' constitutionalisokat üldözé, butorai kidobattak az ablakon 's tüzre hányattak, de a' fegyveres nép itt is rendet tartott 's nem engede semmit elhurczoltatni. Néhány ablakot is bevertek. Ámbár jul. 24ike reggelén valamennyi tömlöcz megnyittatott 's tolvajok és rablók bocsáttattak ki, még sem történt semmi rablás, sőt néhány tized ezek közül a' börtönökbe vissza is záratott. Semmin sem örült a' nép annyira, mint Telles-Jordao halálán; szerencsés volt, a' ki kikapart holt testéről egy köntösdarabot mutathatott martalékul. Ez volt a' st. juliani erőségben igazgató, börtönügyelő és porkoláb, neki volt bérbe adva a' rabok táplálata 's a' táplaházat (Kosthaus) is noha inasa nevében, ő tartotta, mindent a' legnagyobb áron adva. Ezen kívül a' foglyoknak küldött pénz egy másik által mindig az ő kezeibe 's innen legnagyobb részt csakhamar zsebébe folyt; amazok szenvedtek, koplaltak. Midőn a' tömlöczök megnyittattak, sok foglynak csak holt tetemeit találák, sokról a' jegyzőkönyvekben nem is volt emlékezet. Hányan dobattak börtönbe a' nélkül hogy tudnák miért; 's nem egynek, ki a' börtönben elhunyt rokonának tetemeit vivén el, annak vétke felől tudakozódott, felelék, hogy ő semmit sem vétett, hanem csak vigyázatból, előgondosságból zárták be. Tegnap, u. m. 26ikán, hire jött Setubalból, hogy gen. Molellos tetemes sereggel ezen városhoz közelit 's onnan Almada és Lissabon felé igyekszik. T. i. elhiteté egy ideig katonáival, hogy a' lissaboni őrizet velek egyesülni fog 's így majd a' két tűz közzé szorulandó Villafloort könnyen legyőzik. Azonban a' katonák csakhamar meggyőződtek a' hitegetés csalárdsága felől, 's ma már jelentik, hogy Molellos Martánál hirtelen megfordult és Santarem felé viszi seregét, pusztítva minden élelmet utjában. Mi történt Cadaval-lal és Miguel többi hű minsterével, nem tudjuk, hihetőleg a' 25ikén kiindult spanyol fregáton mentek el. Mondják, hogy Almada capitulatiojánál 2,000 ember jutott Villafloort kezébe hadifoglyul; a' 24ikén ide áltszököttek számát (a' migueli 3, 4, 7 számu lovasezredek, politiakatonák 's guerillacapatokból) bizvást 3,000 emberre tehetni.

A' volt migueli politia osztálygeneralja, Joaquim Jose Maria, szinte beküldötte hódolatát, melly ugyan elfogadtatott, de ő nem fog hivatalt kapni. Az angol kereskedők fő consulkokhoz fordultanak, hogy ez admiral Parkertől egy osztály tengerhadi katonaság partra szállíttatását nyerje ki. — A' Globe erősíti ezen híreket, jelesül, hogy Molellos Santarem felé visszavonult, 's egyik főparancsnoka (tehát nem maga Molellos) a' constitutionalisokhoz pártolt. Minden odamutat, úgy mond a' Globe, hogy vérengző ütközet nem fog több Portugáliában történni. A' Porto-előtti had kétségkívül megúnta már a' hasztalan mérszárlást 's nem fog soká ellenállani a' nagy hajlandóságnak, melly benne a' d. Mariához pártolásra tapasztaltatik. Pedro, mihelyt Lissabonba érkezett, a' pápa nunciust 's a' patriarchát, mint kik Miguelt az usurpatorra bujtogatók, onnan kiutasította, egyszersmind a' jesuitáknak is tudokra adatá, hogy az őket kitiltó törvények teljes erejükbe fognak visszalépni. Ugyan ő madame Juramenha-t, (hasonló nevű general özvegyét) klastromba zárátá. Ezen vénasszonyság volt az, kinek levelezései, mint mondják, 1828ban arra bírák az akkori angol kormányt, hogy Miguel hitszegését, bitortlását 's kegyetlenkedését türje, eluézze. — Az angol ujságok közlik general Clouet hadi tudósítását (Miguelhez) Porto megtámadtatásáról jul. 25ikén, melly azt csak tábori kémleletnek (Recognoszirung) nevezzi, 's a' migueli hadnak minden ponton lett visszavonulását a' rossz útnak 's a' nagy akadályoknak tulajdonítja. E' tudósítást egy levéllel kíséri marsal Bourmont, ki az egészet mint fővezér igazgatá, — Leça de Balio főhadiszállásról jul. 26ikáról, melly merő dicséreteket foglal magában, több hadi test, tiszt, segédtiszt vitézségéről a' nevezett ütközetben, kik is a' királynak ajánltnak. —

NÉMETORSZÁG.

A' frankfurti ujságok következő hivatalos cikkelyt közlenek: A' magas szövetséggyűlés ez idei, jun. 20ikán tartott, 26ik ülésében a' maga kebelében egy olly középponti hatóságnak létesítését végezte, melly a' német szövetség 's a' németországbeli nyilvános rend ellen intézett czimboraságok 's koholmányok, de különösen az

idei april. 3ikán itt Frankfurtban elkövetett csinynak közelebbi körülményeit, körét és egybefüggését vegye vizsgálatba; minden, a' nevezett koholmányok részesei ellen a' külön szövetségi statusokban nyomozó hatóságoktól az egész érdekeire nézve tudósítást vegyen; az ezek közötti kölcsönös közleményeket 's felvilágosításokat előmozdítsa, 's végre a' már megkezdett nyomozatok alapossága, teljessége és siettetése felől gondoskodjék. — Ugyanezen végzet által Ausztria, Poroszország, Bajorország, Württemberg és Hassia jeleltettek ki mint olly statusok, mellyek az érdeklött hatósághoz v. biztossághoz, mindenik egyegy tagot, fognak kinevezni; miután pedig e' kinevezések már megtörténtek 's a' hatóság tagjai ide meg is érkeztek: az, a' hatóság t. i., az e' hónap (aug.) 3ikán tartott szövetséggyűlési ülésben összeállottnak hirdettetett.

A' Rheinbayer című ujság következőket ír a' Landauban aug. 13 és 14ikén történt zavargásokról: Tegnap estve 8 óra után itt a' foglyok (Wirth és társai) börtöne közelében némi zavargások történtek. Néhány fiatal ember fejér személyeket kísérve meg akará a' börtönt a' bástya mentében kerülni, mit azonban az ott álló őr, kapott és a' városban ki is hirdetett, parancsolat szerint tilalmazott. Erre a' sétálók egyike, Schimpff nevű fiatal kereskedő, megragadá az ört 's erőszakkal akará az utat megnyitni; az őr, egy ujoncz, kiáltozni kezdett 's a' közel kaszárnyából kirohanó katonák az azon-közben megszapordott polgáriak közül többet megszabdaltak, Schimpff különösen kemény vereséget kapott, 's egy vasvilla, mellyet egyik polgári fegyver gyanánt használt, a' katonák kezibe került. Egy negyed óra mulvást a' száguldó lovas őrseg már minden utcát kitakarított és száguldozásit a' város külön részeiben késő éjig folytatta. Azonban ez sem maradt sértetlenül, az ablakokból szitkok és kövek röpültek rája, 's néhány utcán végig szabadság! ki az ablakokra! harsogott. A' várparancsnok maga is szünetlenül talpon volt 's a' kin levő polgárokat haza-térésre nógatta. Ma reggel azonban a' katonaság egy része viszonzni akarván a' sérelmet, éljen a' bajor ház! 's le a' liberalisokkal! kiáltozási közben néhány ház-

nak ablakit beverte. De mivel ezek, mielőtt nagyobb zaj támadna, bezárattak, azóta többé a' köz csend nem zavartatott meg. — Azon nap, midőn dr. Wirth a' maga védbeszédét tartotta, dugva volt az ülésterem idegenekkel, úgy hogy alig lehetett számukra helyet találni. Itt volt a' többi közt kormányászéki előlülő hg Wrede, general Horn; Fecht és Gerbel badeni követek, több katona, pap és polgári tiszt Spirából, Neustadtból sőt Mainz-ból is, több angol, 's távol vidéki német lakos. Wirth és társai beszédit nem igen lehet bővebben közölni heves és lázasztó tartalmok miatt. Ők nyilván megvallák, hogy szándékjok 's principiumjok a' Németországban fenálló kormányok felforgatása 's helyettök e gy német republica behozatása volt; ők magokat ezen úgy nevezett szabadság martyrainak nevezék. Ügyvédek leginkább a' személyszabadságot védő törvények szoros értelmiből kerestek védelmi okokat, azt igyekezvén megmutatni, hogy a' bevádoltak nem szólították 's bujtogatták egyenesen a' népet erőszakra 's a' kormány felforgatására (nem mondták ezt: fogd meg! üzd el! üsd agyon!), hanem csak tanítás, sajtó 's értelmesítés útján igyekeztek a' kívánt, chimaerai változásokat eszközölni. Ezen védelmi ok annál nyomosabb volt, minthogy a' francia fenyítő törvénykönyvnek (melly a' bajor rajnamellékben divatoz), a' bevádoltak ellen felidézett cikkelye egyenesen bujtogatásról vagy lázasztásról szól, 's csak akkor, ha az esküttek ezt igenlették, ezt ismerték volna el, lehetett volna amazokat a' kiszabott büntetésben marasztalni. — Dr. Wirth ellen ez volt az esküttek elejébe terjesztett első 's fő kérdés: Bűnös e a' bevádolt abban, hogy nyilvános népgyülekezetekben itt és itt (különösen Hambachnál) . . tartott ezen és ezen . . beszédi 's az általa kiadott és terjesztett nyomtatványok (különösen a' deutsche Tribune czimű politikai, utóbb a' német szövetséggyűlés által is elnyomatott hirlap) által közvetetlen izgatá a' polgárokat 's lakosokat arra, hogy ezek a' bajor királyi kormányt 's magát a' királyi hatalmat v. méltóságot (Autorität) erőszakosan forgassák fel, változtassák meg, 's egész Németországra nézve más polgári alkotmányt hozzanak keletbe? — Hosszas

tanakodás után a' tizenkét eskütt délutáni 4 órakor a' következő feleletet adá: nem; nem bűnös. Hasonlót feleltek ugyanók a' többi, szelídebb kérdésre 's valamennyi bevádolttra nézve is, minek következtében ketteje, mint irtuk, azonnal szabadon bocsátatott, a' többi kisebb vétségekért más bíróság elejébe marasztatván. Midőn tehát már ezen híres, nevezetes 's a' többi közt Franciaországban, jelesül Párisban, is nagy részvétet támasztott pörfolyam politikai része véget ért, érdemes lehet tudni azon német, jelesül bajorországi, kisvárosi 's többnyire hivatalt viselő esküttek neveit, kik ezen, a' mostani időkhöz képest fontos ítéletet kimondották. Az esküttek előlülője volt: Brunner, rheinzaberni olajkereskedő, mint ki az illetett kerületben legtöbb adót fizet; a' többi 11 eskütt: Klein, polgármester Kapellenből; Marggraf kerületi orvos Germersheimből; Lehmann senator Frankenthalból; Neckerauer polgármester Nagy-karlenbachból; Henne vendégfogadós Haszlochból; Schmitt mezei gazda 's másik megbízottszinte Haszlochból; Dechen, uradalmi inspector Zweibrückenből; Mayer, kereskedő Ommersheimből; Klein polgármester Dörrenbachból; Lederle birtokos és borkereskedő Maykammerből; 's Botta, senator és borkereskedő Landauból. Magának az esküttszéknek előlülője felebbviteli törvényszéki assessor Breitenbach volt. Ennek csendét, méltóságát 's részrehajlatlanságát igen dicsérik. A' többi közt ezeket is mondá egy ízben az esküttekhez: Kormányunk nem kíván az uraktól egyebet, minthogy azt mondják ki, a' mit legbelsőbb meggyőződésük szerint igaznak tartanak. Tudják az urak önmagok igen jól, hogy e' részben a' kormány insinuationinak vagy befolyásának minden legtávolabb árnyékától is menttek, mert hiszem minden kormány tudja azt, hogy a' részrehajlatlan igazságszolgáltatás minden rendnek 's bátorságnak talpköve. Magok a' bevádoltak sem kívánnak egyebet. 'S ha az urak talán valakitől ollyas híreket hallottak, mintha személyöket vagy vagyonukat valami bántás érhetné, ha talán meggyőződések után a' vád alatt levők részire szólának; vessék meg az urak azon híreket, mint gonoszság vagy értetlen könnyelműség

szüleményeit. — Ellenben 's még több figyelmet érdemel a' most netalán következő kormányrendszabásokra nézve, mit ugyanazon esküttekhez Schenkl statusügyvéd egy ízben mondott: A' gondos vizsgálat 's érett megfontolás, úgy mond, ez ügyben annál szükségesebb, minthogy a' teendő határozat nem csak a' csendnek 's törvényes rendnek fentartására egész Németországban 's ez által Európában, — hanem különösen még azon kérdésre is nagy behatású leend: valljon az eskütszéki-bíróság intézete (Geschworneninstitut, jury) biztos és elegendő garancia e a' hasonló vádak 's pörfolyamok sikerére nézve; 's következőleg gyökeret fog e az egész Németországban verhetni, vagy talán e egész Németországban (a' német szövetség által) eltörölni? —

OROSZORSZÁG.

A' pétervári ujság (Journal de St. Petersburg) következő hivatalos cikkelyt közöl, mellyben az orosz kormány Lengyelország iránt hozott újabb rendszabásinak törvényességét akarja megmutatni: Az angol alsóház jul. 21ikei ülésében újabb vitatások történtek Lengyelország ügyei felett. Névszerint Fergusson ur hevesen gáncsolá a' mi kormányunk által azon királyság iránt tett rendszabásokat 's azt tevő indítványul: kéressék Ő angol kir. Felsége, hogy Lengyelország jelen állapotát, mint a' bécsi szerződés alkupontjaival ellenkezőt, ne hagyja helyben. A' nélkül hogy az e' szónok által Oroszország ellen felhozott vádak czáfolatába ereszkednék az angol külügyek statusitoknoka lord Palmerston, a' nevezett indítványnak csak azon okból szegezze magát ellene, mivel az, véleményekint, az európai hatalmak közötti békes viszonyokat megzavarhatná. — Azonban e' vitatások folytában az Oroszország iránt ellenséges szónokok indulatosságát legyőzte a' mérsékletnek és igazságnak (Gerechtigkeit) azon szelleme, melly a' britt parlamentet mindenha kijelelé, 's az indítvány 117 szóval 95 ellen félre vettetett. E' fontos környülmény újában bebizonyítá azt, hogy az Oroszország 's Anglia között olly rég óta fenálló 's politikai és kereskedési közös érdekeken alapuló baráti kötelekek sokkal erősebbek 's mind a' két nemzetre nézve sokkal fon-

tosabbak, hogy sem azokat hiú csevegés v. mulékony felfelgerjedések valahogy veszélyeztethetnék. Azonban e' cs. kormány az ellene gördített vádak nem hagyhatja szó nélkül. Olly kicsapásokra ugyan, millyenek Fergusson uré 's az ő példáját követett szónokoké, hallgatásnál egyébvel soha sem fog válaszolni; de az angol külügyminister hivatalos nyilatkozásának azon indítóokok nyílt és nyilvános kifejtésével kell elejökbe lépnie, mellyek Oroszországot annak kinyilatkoztatására hatalmazzák fel, hogy Oroszország, elszántan a' maga, szerződéseken alapuló jusait védeni, valamint az e' szerződésekből folyó köteleztetéseket hiven teljesíteni: önérzése szerint épen semmiben sem tért el e' köteleztetésektől, úgy mint azokat a' bécsi külön szerződés (recessus) betűje és szelleme határozzák. Így levén meggyőződve, az orosz kormány szükségesnek véli, a' nyilvános jog(jus publicum) azon alaptételeit 's a' statusokosság azon szabályit, mellyeket az 1830iki támadás elnyomatása óta a' lengyel királyság ujdun szerkezetében követett, 's mellyeket mindeddig a' cs. cabinet diplomatai közleményeiben soha sem titkolt, 's ezután is sinórmérték gyanánt folyvást követni is fog, — igaz fényökben még egyszer előterjeszteni. — 1815ben, a' köz béke helyre állta után, a' hadi történetek által orosz hatalomba került varsói herczegségnek (Lengyelország) sorsa két szerződés által határozottatott el azon három hatalmasság között, mellyeknek geographiai helyzetöknél fogvást kötelességül jutott, a' hatalmak alá hajtott Lengyelek jóllétéről 's nyugodalmáról gondoskodni. Egyike ezen szerződéseknak Oroszország és Ausztria, másika Oroszország és Prusszia között kötött, mindkettő 1815ben majus 31kán. Az előbbinek (Oroszország és Ausztria közöttinek) 5ik cikkelye ezt mondja: „A' varsói herczegség, kivévén azon részeket, mellyek iránt az előbbi cikkelyekben 's ugyanezen napon Ő orosz császári Felsége és Ő porosz kir. Felsége között másképp végeztetett, az orosz birodalommal egyittetik (wird vereinigt). — Ő Felsége, többi czimeihöz, Lengyelország czárjaét (király) is felveszi, a' többi birtokinál szokott 's kiszabott czimezethez képest. — A' Lengyelek, mint

illetőleg az alkuvó magas hatalmasságok alattvalóji, népképviselőket 's nemzeti intézkedéseket fognak kapni, azon (és annyi) politikai lételhez szabandót, mellyet (és mennyit) a' nevezett kormányok mindenike a' maga lengyel alattvalóinak engedni (gewähren) jónak 's hasznosnak találand." — Az Oroszország és Prusszia között külön kötött szerződésnek 3ik cikkelye a' most irottakhoz mindenben hasonló határozatokat foglal magában. Miután már e' két szerződés, mellyet Oroszország, Ausztria és Prusszia meghatalmazotti maj. 3ikán kötöttek 's irtak alá, megállapítá azon egyenes viszonyokat, mellyekben e' három udvar a' varsói hgséggel történt változások következtében egymáshoz áll: mind a' kétőnek főbb kikötései (stipulationes), névszerint pedig az említett 5ik cikkelyé szóról szóra áltlevének iktatva a' bécsi congressusactába, mellyet 1815nek jun. 9ikén a' közös egyezkedésre meghívott nyolcz hatalmasság meghatalmazotti irtak alá. — Ezen datumokra vissza kell emlékeztetnünk 's a' felhozott tetteket szorosán kijelelnünk, minthogy ezek fontos igazságokat bizonyítanak be. T. 1) azt, hogy azon alap, mellyen Lengyelországnak jelen jogállapotja nyugszik, eredetileg azon három hatalomnak volt csupán munkája, kiknek egyenes érdekekben volt a' dolgok új rendét a' volt varsói herczegségben, saját statusaik bátorságával és javával egyeztetni össze; 2) hogy a' nevezett három udvar nemhogy előre kiszabott formák által korlátozta volna azon jogát, mellyel lengyel alattvalóji politikai lételének tetszése szerint leendő elhatározásában birt: inkább szükségesnek találták egyenesen kinyilatkoztatni, hogy ezen lételnek módját 's miképségét úgy fogják elrendelni, mint azt mindenike jónak 's hasznosnak látandja; — 's végre 3), hogy a' bécsi congressusactát aláirt hatalmak távol attól, hogy akkor Oroszországot, Ausztriát és Prussziát lengyel alattvalóik lételének meghatározásához levő jusaik gyakorlatában ellenörködés alá venni szándékoztak volna, csupán és egyedül a' három udvar közt 1815 majus 3ikán kötött szerződése-

ket fogadták el, még pedig minden ollyas óvás vagy nyilatkozás nélkül, melly nekik hatalmat adott volna azon alkalmazásba elegyedni, mellyet a' három udvar a' lengyel tartományaiba netalán behozandó intézkedések iránti jusából teendő vala. — Ezen utóbbi állitvány épen nincs bizonyítványok hiányival. Jelesül elég volna itt csak azon külön szerződéseket említeni, mellyek által Oroszország, Ausztria és Prusszia, mint a' bécsi, 1815 maj. 3dikai, szerződésben főbb alkurészesek, 1818ban 's 1825ben az azokban megállapított kereskedési elveket szabályozták, a' nélkül, hogy az azon szerződéseket a' bécsi congressusactában elfogadott hatalmasságok akármellyike szabadon vélte volna magát, ez utóbbi alkudozásokba elegyedni vagy azok következményi ellen kifogást tenni. Ezen előleges elmélkedéseket jónak találtuk emlékezetbe hozni, mert összefüggésben vannak mind azon jusokkal, mellyeket 1815 óta Oroszország, Ausztria és Prusszia ellenmondás nélkül gyakorolt, 's így azon vitában is, melly most a' lengyel királyság jelen jogállapotja iránt keletkezett, szem előtt kell tartatniok. Azonban mi a' bécsi congressusacta közönös (allgemein) határozatának vizsgálatától sem irtóznán, épen és főképen e' vizsgálatokban fogjuk az Oroszország által tett rendszabások jogosságát vagy törvényességét (Rechtmässigkeit) megalapítani. (Folytatjuk).

E L E G Y H I R.

A' belügy 's finantzminister az úti közösülés tanácsának legidősbjével azon javaslatot dolgozák ki, mellynél fogva mindennemű utak javíttatása elintéztetik az Oroszbirodalomban. Ezen terv öt rendre osztályozza az utakat 1) a' legfőbb közösülések v. birodalmi utak p. o. Pétervár 's Moszkau közt levők. 2) a' nagy közösülések v. kormányzati (megyei) utak. 3) postautak. 4) mellék kereskedési utak. 5) helységi, mezei 's dülő utak. Egyszersmind előadják a' módokat, költségforrást 's köteleztetési rendet készítettésök 's fenntartatásokra. Hát mi jobbadán sárban homokban vándszergök igazrovás szerint mikor nyulunk tettel illyesekhez? —